

Frálík lesaraavbjóðing

Ósøgur um djevulskap

UMMÆLI

Malan Marnersdóttir

Carl Jóhan Jensen gjørdi hybris, tá ið hann ósmæðin læt kunngerá um altlandið, at bókin hann hevur skrivað, er “Týdningarmesta prosaverk í føroyskum bókmentum tey seinastu tretivu, fjørutí árini”. Tað er ivaleyst við beráddum hugi, at hann hevur lagt eitt 10 ára skotbrá inn í hesa sjálvsmetingina. Tað lovar nøkrum av hinum høvuðsverkunum upp í part. Men hvussu við eitt nú *Reglum. Eitt brotsverk* frá 1994?

Frálík bók

Men *Ósøgur um djevulskap* er ein frálík bók. Hon fortelur langar og sera fløktar søgur um fólk, sum liva uppi í eini fiktivari bygd í Gásadalí. Bókin tekur við ein ávísan dag í 1969, men nakrir tilburðir fara fram í 1923 og annars fer frásøgnin eina langa leið aftur 1860- og 70’ini, yvir til Íslands og suður í Mið-evropa, inn í innasta kviðin á søgupersónunum og teimum, sum teir hitta á drúgvu leiðini niðan í Dalin. Alt kann verða og verður fortalt í hesum fiktiva heiminum, hvussu fólk missa lívið, verða pínd, hava ilt av fretstingi – tey prumpa illa í hesum ósøgunum, tey gírnast o.s.fr. Her eru afturljóð frá víðagitnu lýsingini av Bloom í náttúsinum og frá Penelope kapitlinum um Molly í skaldsøguni *Ulysses* eftir James Joyce. Her eru harumframt heilsur til *Niels Lyhne* eftir J. P. Jacobsen, til “Skuggan” hjá H. C. Andersen og til Faust-motivið í evropeiskum bókmentum. Teksturinn skiftir millum frásøgn, sálarfrásøgn, eitt sindur av samrøðu og so óveruliga, surrealistiska ella dreymakenda frásøgn.

Málsligt ríkidømi

Ósøgur um djevulskap eru málsliga sermerktar, hóast tær als ikki eru so torskildar sum Carl Jóhan ber orð fyri at vera. Eyðkent fyri málburð er, at tær vanligastu máliskurnar og orðini sum heild

ofta eru útiðst, í staðin er grannaorðið ella grannamáliskan valt. Tað ger ikki tekstin er óskilligan, men øðrvísi og stundum torførar. Afturfyri liggur fongurin júst her – tú uppdagar rætt og slætt eitt ónýtt ella lítið nýtt ríkidømi, sum opnar dyr í huganum.

Málburðurin kemur ikki óvart á nakran, tí Carl Jóhan hevur greitt frá hesum m.a. í *Brá* 13/14, har hann segði seg vilja yrkja seg undan tí málsliga sjálvsagða, leggja afturat og víðka lívstílvitið hjá sær og lesarunum, “sum hava dirvi til at fara í holt við hann”.

Eitt ávíst slag av endurtøkum eru sermerktar og talumálsligar í hesum sera skriftmálsliga høpi: “Eg spurdi, hvagar skipið fór, spurdi eg á týskum” og “Gud gjørdi hann haltan, gjørdi Gud Abraham”. Onkrar íslenskar máliskur eru, eitt nú um klokkiðir sum “klokkan var langt gingin í trý”. Og nú tíð er nevnd: Tíðin í søgumhvørvinum liður ómetaliga seint í hesi bók. Síðurnar 11-95 ganga bara 18 minuttir í søgumhvørvinum!

Summir samanburðir bera av og eru groteskir. Ein maður verður eyknevndur “loðbressan” (t.e. eitt blómufluguslag), tí “hann surraði (...) og hartil [var] loðin sum ein kókuleivd avtakin í flugum”. Og júst groteska er eitt, sum eyðkennir stíl og evni – lagnurnar og lýsingarnar eru groteskar. Gera av, leggja dent á kropsligar funktiónir og útskiljingar. Hinvegin eru góðska og tokki ikki tað, sum eyðkennir hetta skaldsliga umhvørvi. Soleiðis er verðin, siga mong, ógóðslig – kanska eru *Ósøgurnar* í so máta bara realistiskar.

Tvær í einari

Í *Ósøgunum* eru eingi sitat sum í *Rúm*, men har er fult av fótnotum. Tað er ikki serliga skaldsligt, fótnotur plaga at vera í ritgerðum, leikum sum lærdum. Tað er ikki Carl Jóhan sum hevur uppfundið tað. Eitt nú Jan Kjærstad hevur notur í summum bókum.

Tí eru tvey frásøgu-fólk eru í *Ósøgunum*. Annað hevur valdið í tekstinum, hitt í notunum. Men frásøgu-fólkið í notunum avdúkar í heilum, at frásøgu-fólkið í tekstinum lýgur og fortelur so ta røttu søguna, sigur tað. Á tann hátt fáast tvær søgur um fólkini, ið verða sett á skaldsøgupallin. Báðar tykjast vera sannsøguligar. Notusøgurnar skjalfesta harafturat upplýsingarnar um fólkini við tilvísingum til

uppslagsbøkur sum *Lærarafólk í Føroyum* og *Siglingarsøguna*. Men heldur ikki tað er eftirfarandi. *Lærarafólk í Føroyum* kom ikki út í 1995 og eingin eitur soleiðis í henni, sum *Ósøgurnar* vilja vera við. Eingin bók hjá J. P. Joensen eitur *Slupur og sluppir*, og einki bind 17 er komið enn í røðini *Føroya siglingarsøgu*. Skjalfestingin og próvførslan eru tískil mangan falskar og avbyggja tekstin – dekonstruera hann. Men ikki altíð. Tí eitt nú ætamtmaðurin í 1860-unum veruliga P. Holten. Røttu upplýsingarnar um fólk og víðurskipti tryggjasambandið við veruleikan, sum er eitt skaldsøgueyðkenni.

Einastaðni bera *Ósøgurnar* rigningin umborð á einum skipi saman við ein málning, sum kallast *Titus oyðileggur Jerusalem* hjá einum W. von Kaulbach. Hesin málningur er til og finst lættliga á alnetinum. Í hesum førinum kann lesarin fáa sjón fyri søgn fyri, hvussu myndandi sinnið í tekstinum virkar. Tað er flott!

Skaldsøga

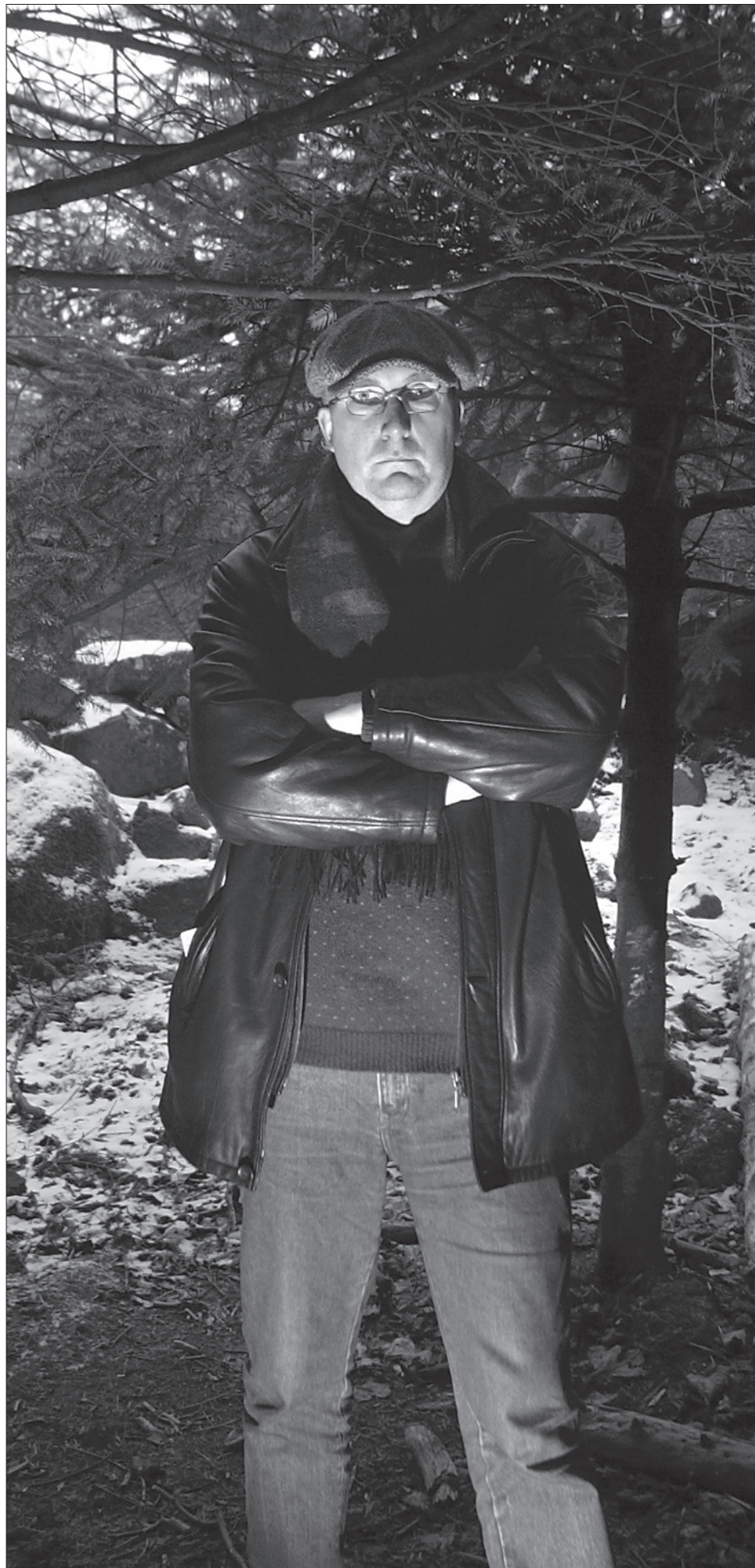
Lesarin kann við øðrum orðum ikki kenna seg tryggan í hesi bókin, og hon er ein lesaraavbjóðing. Tað er í hesum frásagnarspølunum skemtið í bókin fyri ein stóran part býr. Tað pseudo-vísindaliga lagi speirekur yrkisbókmentirnar, eitt nú tær sum leggur stóran dent á persónsupplýsingar og kelduávísingar.

Ósamsvarið millum tær at síggja til sannsøgligu upplýsingarnar og avnóktanin bæði hjá frásøgnini sjálvari og hjá lesaranum vísa til tað fiktiva í *Ósøgunum um djevulskap*: Tær eru íspunnar úr enda í annan. Í so máta er hetta ein skaldsøga, hóast tað ongastaðni stendur. Søgupersónarnir eru aðrir enn teir fyrst verða sagdir at vera, teir skifta navn og samleika gjøgnum liv og ferðir. Og í grundini, gera mong ikki tað?

Týdningur

Tann sum fremur hybris verður raktur av nemesis: Eg haldi, at *Ósøgur um djevulskap* kundu væl verið styttri. Eitt nú tær fyrstu hundrad síðurnar og 15 parta langa ævintýrið hjá Peter Schlemihl.

Hvønn týdning bókin hevur? Tað er ikki einfalt at svara, tí skaldskapur kann ikki og eigur ikki at verða ‘umsettur’ til eina einfalda meining ella ein lætt fatiligan boðskap. Skaldskapur er júst “ógreiniligur”. Og tað

Lesarin kann ikki kenna seg tryggan í hesi bókin, og hon er ein lesaraavbjóðing. Tað er í hesum frásagnarspølunum skemtið í bókin fyri ein stóran part býr, sigur Malan Marnersdóttir m.a. í ummælinum

er Ó. Tak bara bókaheitið. Á tittulblaðnum stendur:

Ó-
søgur um djevulskap

Upplisið hoyrast bindistrikan og reglubrotið ikki. Djevul-

skap kenna tey flestu ivaleyst, men ósøgur?

Akkurat hvussu týdningarmikil bókin er, fer tíðin at vísa. Nú er ið hvussu er at staðfesta, at *Ósøgur um djevulskap* av sonnum er ein góð bók, stak áhugaverd,

samansett og ein spennandi avbjóðing at lesa.